

Kamilla – italska Amazonka. Charakter postaci i jej archetypu na podstawie *Eneidy* Wergiliusza

Eneida autorstwa Wergiliusza to jedno z najważniejszych dzieł literatury rzymskiej, które opowiada historię podróży Eneasza i losów Rzymu. Jednak w tym eposie pojawiają się też fascynujące postaci poboczne, takie jak Kamilla. To niewątpliwie jedna z osób, które ukształtowały i dopełniły całościowy obraz Amazonek, mitologicznego plemienia wojowniczych kobiet i uosobień bogów symbolizujących walkę oraz waleczność. Kamilla, jako archetyp, kształtuje się na tle złożonych wydarzeń, których konsekwencje determinują jej niezwykle cechy. W niniejszej pracy postaram się przybliżyć czytelnikowi postać Kamilli, ukazując jej istotę w trzech kluczowych aspektach. Pierwszym z nich będzie przedstawienie jej wyjątkowych umiejętności wojennych, niezależności oraz przywództwa. Następnie skupię się na aspekcie związania z naturą, który stanowi istotną część jej tożsamości.

Wreszcie, w ostatniej części, dokonam podsumowania tragicznej ścieżki losu Kamilli, ukazując jej bohaterstwo i poświęcenie.

Aby móc sprecyzować charakter postaci, należy najpierw sięgnąć do jej życiorysu, z którego dowiadujemy się nieco więcej o jej przeszłości. Aleksander Krawczuk w ten sposób pomaga nam zdefiniować pochodzenie Kamilli, co stanowi kluczowy krok do pełnego zrozumienia jej postaci:

Opowiadano więc, że Kamilla była córką króla Metabusa z miasta Privernum. Musiał on opuścić swe miasto wnet po śmierci żony, groziła mu bowiem śmierć z ręki najeźdźców. Uciekał sam z córeczką jeszcze maleńką. Pościg już go dopadał nad rzeką [...]. Aby ratować dziecko, przywiązał je do dzidy i tak przerzucił na brzeg drugi, jednocześnie ślubując Dianie, że poświęci jej córkę, jeśli

zostaną ocaleni. Bogini wysłuchała błagalnej prośby. Król przeprowił się wpław i schronił wraz z Kamillą w lesie, gdzie oboje żyli w ukryciu przez czas długi. Właśnie tam i wtedy dziewczyna przywykła do polowań, nauczyła się walczyć, żyła prawdziwie po męsku. Po pewnym czasie zyskała wielką sławę i wreszcie stanęła na czele całego ludu¹.

Wywnioskować można, że Kamilla jest ludzkim odzwierciedleniem rzymskiej bogini Diany, patronki łowów oraz przyrody. Najważniejszym jednak źródłem wiedzy o niej jest *Eneida* Wergiliusza, a w zasadzie XI księga, której znaczna część poświęcona jest italskiej wojownicze. Przypuszczać można, że Wergiliusz ukształtował postać Kamilli na podstawie dwóch innych wojowniczek. Jak podaje W.P. Basson: „Wergiliusz prawdopodobnie wzorował swoją Kamillę na co najmniej dwóch dobrze znanych kobietach z mitologii greckiej, Pentezylei i Harpalyce, reprezentujących odpowiednio królową Amazonek i szybkością, oddaną łowczynię”². Z Amazonkami

zapoznajemy się już w *Iliadzie* Homera. VI księga eposu wspomina o Belle-rofoncie, greckim herosie i królewiczu, oskarżonym o zaloty wobec żony króla Projtosa, u którego przebywał. W ramach kary, jednym z wyznaczonych mu zadań, które miały zakończyć jego życie, było spotkanie oko w oko z Amazonkami. Jednakże królewicz z pomocą bogów rozprawił się z wojowniczkami w krwawy sposób i obronną ręką wyszedł z konfliktu. Homer określa Amazonki mianem „walczących niczym męże”³, co może jedynie wskazywać, iż ich siła i wojowniczść mogły dorównywać sile i waleczności mężczyzn, a nawet je przewyższać. Amazonkom patronować miał bóg Ares, przedstawiany jednocześnie jako ich ojciec, za matkę uznawano zaś nimfę Harmonię. To wojownicze plemię miało zamieszkiwać Trację, a według innych podań, mogły one pochodzić nawet z bardziej odległych krain, takich jak Kaukaz czy równiny nadunajskie⁴. Warto przyjrzeć się także etymologii nazwy owego ludu. Według Z. Kubiaka *A-mazonos* znaczy tyle, co *bezpierśne*. Amazonki miały obcinać sobie jedną z piersi, aby łatwiej było im strzelać z łuku⁵. Wcześniej wspomniane Amazonki to nie jedyne reprezentantki tego ludu pojawiające się w mitach. Hippolita, to obok swoich sióstr, Antiope

1 A. Krawczuk, *Mitologia starożytnej Italii*, Warszawa 1984, s. 176–177.

2 W.P. Basson, *Vergil's Camilla: a paradoxical character*, „Acta Classica” 1986, vol. XXIX, s. 57, <http://www.jstor.org/stable/24591826> (dostęp: 04.01.2024): „Vergil probably modelled his Camilla on at least two well-known female in Greek mythology, Penthesilea and Harpalyce, representing the Amazon queen and the fleetfooted, devoted huntress respectively”. Wszystkie polskie tłumaczenia cytatów, pojawiające się w tekście, bez wskazania tłumacza, są mojego autorstwa.

3 H o m e r, *Iliada*, tłum. I. Wieniewski, Kraków 1984, ks. VI, w. 182.

4 Z. K u b i a k, *Mitologia Greków i Rzymian*, Warszawa 1998, s. 307.

5 *Ibidem*, s. 308.

i Pentezylei, jedna z trzech królowych Amazonek. Najobszerniejsze informacje na jej temat wywodzą się z mitu o pracach Tezeusza. Hippolita była jedną z córek Aresa, boga wojny, i Otrery, pierwszej królowej Amazonek. Według mitu o pracach Tezeusza, Herakles nakazał mu zdobycie pasa Hippolity, aby wykonać jedno z zadań, narzuconych mu przez króla Eurysteusza. W trakcie tej wyprawy Tezeusz dotarł do siedziby Amazonek, gdzie spotkał się z Hippolitą. W różnych wersjach mitu istnieją rozbieżności co do tego, co dokładnie wydarzyło się podczas tego spotkania. Niektóre opowieści sugerują, że Hippolita dobrowolnie podarowała pas, być może z powodu uczucia wzajemnej sympatii między nią a Tezeuszem. Inne wersje mitu opisują walkę między nimi, w wyniku której Tezeusz zdobył pas⁶. W świetle tych inspiracji mitycznych, postać Kamilli w *Eneidzie* staje się nie tylko interesującym elementem epickiej opowieści, ale również fascynującym połączeniem różnorodnych cech i wartości, które wywodzą się z mitologii greckiej.

Po raz pierwszy Kamillę poznajemy na końcu VII księgi *Eneidy*, zdobywając jednocześnie informację na temat tego, że pochodzi ona z plemienia Wolsków. Przybywa z tłumem ludzi, jadąc na koniu i wywierając ogromne wrażenie na wszystkich osobach zgromadzonych wokół. Odgrywa swojego rodzaju przedstawienie, wzbudza podziw młodych

chłopców i ich matek, wychodzących z domu. Patrzą na nią, gdy ta z dumą maszeruje przewodząc tłumowi⁷. Według V. Viparelli, Kamilla „niczym królowa na paradzie, prezentuje się w cudownym, wyjątkowym przedstawieniu”⁸. Kamilla kojarzona jest z Rutulami i odgrywa znaczącą rolę w wojnie Rutulów z Trojanami pod wodzą Eneasza. Oprócz podziwu, który dziewczyna wywołuje w zebranych, istotną rolę odgrywa także bezinteresowność i altruizm jej czynów, być może połączone ze świadomością o własnym talencie i wyjątkowości. Bez chwili wahania Kamilla mówi, że sprostą Eneaszwowej konnicy, a Turnus, rutulski król, jest jej za to niezmiernie wdzięczny i nazywa ją „chlubą Italii”⁹. Oprócz informacji o dzieciństwie Kamilli, w XI księdze *Eneidy* dowiadujemy się też o pochodzeniu jej imienia. Z góry przemawia sama Artemida, przywołując na myśl Metabusa, ojca Kamilli, i przedstawia dziewczynę następującymi słowami: „Ją to od miana matki jej, Kasmilli, nieco zmieniwszy dźwięk, Kamillą nazwał”¹⁰. Znajdujemy także potwierdzenie wcześniej przytoczonych słów A. Krawczuka, gdy Artemida mówi dalej o ojcu

7 Wergiliusz, *Eneida*, przeł. Zygmunt Kubiak, Warszawa 1987, ks. VII, w. 1154–1174.

8 V. Viparelli, *Camilla: a queen undefeated, even in death*, „Vergilius” 2008, vol. LIV, s. 9–10, <http://www.jstor.org/stable/41587370> (dostęp: 04.01.2024): „[...] like a queen on parade, she presents herself in a wonderful, exceptional show: [...]”.

9 Wergiliusz, *op.cit.*, ks. XI, w. 717–726.

10 *Ibidem*, w. 759–775.

6 Z. Kubiak, *op. cit.*, s. 454–455.

Kamilli: „Tutaj w gąszczach [...] mlekiem klaczy z dzikiego stada karmił córkę [...] uzbroił dzidą ostrą, na ramieniu kołczan i łuk jej zawiesił [...] skóra z tygrysa zdar-ta okrywała głowę i plecy dziewczyny [...]”¹¹. Bogini udowadnia także oddanie Kamilli wobec Diany słowami: „Oddana tylko Dianie, zachowała na zawsze mi-łość włóczni i dziewictwa”¹².

Wenceslaus Hollar, *Kamilla zabijająca Aunusa*, XVII wiek ([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wenceslas_Hollar_-_Camilla_slaying_Aunus_\(State_1\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Wenceslas_Hollar_-_Camilla_slaying_Aunus_(State_1).jpg), dostęp: 08.05.2024)

Kamilla jest przedstawiana jako wyjątkowa wojowniczka, posiadająca niezwykle umiejętności w zakresie

łucznictwa i jazdy konnej. Jej zdolność do przetrwania w dziczy sugerują bliskość z naturą. Oprócz tego, ważne jest też to, że jest oddana samej Dianie, bogini łowów i przyrody. Niezależność Kamilli oraz życie w harmonii ze zwierzętami dodają jej postaci głębokości i symbolizmu. Nie ma sobie równych w szybkim poruszaniu się po polu bitwy, co czyni ją potężnym przeciwnikiem. Nie ma też żadnych zahamowań wobec wrogów i nic nie jest w stanie jej zatrzymać, a liczba ofiar, które zginęły z jej ręki jest niezliczona. Kamilla twierdzi, że śmierć z jej rąk nie powinna być traktowana jako hańba lub wstyd, iż zostało się pokonanym, ale bardziej jak duma i coś, czym można by pochwalić się w zaświatach. Jest przekonana o swojej wyższości i pewna siebie. Wie, że jest legendą. Gdy jeden z przeciwników ginie ugodzony włócznią, Wergiliusz potwierdza to, przytaczając jej słowa: „Niemalą jednak do ojcowskich Manów zaniesiesz chlubę: żeś padł z rąk Kamilli”¹³. Nie daje się ona złamać typowym stereotypom, sugerującym, iż kobieta jest istotą niezwykle wrażliwą i delikatną. Podkreśla swoją niezależność i cechy przywódcze i nie jest związana z tradycyjnymi rolami płciowymi. Bez zwątpienia pokonuje wroga toporem, nie szczędząc przy tym makabrycznych widoków. Gdy syn Aunusa, Arruns, prowokuje dziewczynę, aby ta zsiadła z konia i walczyła jak równa z równym, ta nie protestuje, i oddając

¹¹ *Ibidem*, w. 813–823.

¹² *Ibidem*, w. 830–831.

¹³ *Ibidem*, w. 983–984.

koniu pod opiekę służącej, staje na nogach oko w oko z wrogiem. Ten jednak nie spodziewa się tego, iż jego podżeganie zadziała i wystraszony postanawia uciec, ale Kamilla zagraża mu drogę i pozbawia życia. Jej pewność siebie i brak zahamowań sprawiają, że jest bezwzględna i skuteczną wojowniczką. Gdy nikomu nie udaje się jej pokonać, pojawia się były kapłan poświęcony Cybellusowi, który za wstawiennictwem Apollina, po długich trudach wymierza ostateczny cios w pierś Kamilli¹⁴. To moment, który może podkreślać nieuchronność losu czy też siłę boskich interwencji. Wojowniczka nawet w obliczu śmierci, resztkami sił, ukazuje swój zapał i stara się wyciągnąć z piersi pocisk. To jednak zdaje się na nic, a dziewczyna umiera¹⁵. Skutkiem jej odwagi i nieustannego pościgu za wrogiem jest śmierć poniesiona w bitwie, która ukazuje temat nieuchronnego przeznaczenia w *Eneidzie*. Zabójca Kamilli nie nacieszył się życiem długo, ponieważ już po chwili Opis, wysłanniczka Diany, pomściła śmierć wojowniczki, zabijając Arrunsa. Po odejściu Kamilli na polu bitwy rodzi się chaos. Podczas gdy zastęp Kamilli ucieka, a Trojanie rozpraszają wojska Latynów, towarzyszka wojowniczki, Akka, wyrusza do Turnusa, aby powiadomić go, że ich przywódczyni zginęła¹⁶.

Kamilla wpisuje się w archetyp wojowniczej kobiety, który jest motywem powracającym w różnych mitologiach.

Archetyp Amazonki reprezentuje zacieklą i niezależną wojowniczkę, która często kwestionuje normy społeczne i przoduje w sferach tradycyjnie zdominowanych przez mężczyzn, takich jak pole bitwy. Kamilla nie poddaje się konwencjom społecznym i tradycyjnym rolom płciowym. Jej niezależność może być interpretowana jako dążenie do życia zgodnie z własnymi instynktami. Jest ona, podobnie jak natura, dzika i nieośwojona, ale przy tym pozostaje honorowa i niepokonana. To cechy charakterystyczne dla archetypu wojowniczej kobiety, która nie ulega w obliczu trudności i pozostaje wierna swoim wartościom. Jak pisze W.P. Basson: „Kamilla zatem figuruje jako księżniczka i pasterka, które jednoczą w sobie zarówno królewską godność jak i wiejską prostotę, co znacznie dodaje jej uroku i powszechnego poważania”¹⁷. Jej niezależne i wojownicze cechy sprawiają, że jest niezapomnianą postacią w eposie i pozostawia po sobie trwałe wrażenie. Archetyp jakim jest Kamilla, nie tylko przekracza granice epoki, ale także staje się symbolem siły i determinacji kobiet we wszystkich czasach. Jej historia przypomina nam, że odwaga, honor i bycie niepokonanym są wartościami uniwersalnymi, zdolnymi przetrwać wieki. Wspomnienie

14 *Ibidem*, w. 1099–1136.

15 *Ibidem*, w. 1167–1171.

16 *Ibidem*, w. 1278–1305.

17 W.P. Basson, *op. cit.*, s. 59, <http://www.jstor.org/stable/24591826> (dostęp: 04.01.2024): „Camilla therefore figures as a princess and a shepherdess alike, uniting in herself both royal dignity and rural simplicity, a fact which adds considerably to her charm and splendour [...]”.

Kamilli, która nieugięta staje przed wyzwaniem, będzie trwać jako symbol uporu i niezależności, przekazując przesłanie o sile kobiet, które nie tylko wpisują się w archetyp wojowniczego ducha, ale także potrafią budować swoje własne nieśmiertelne dziedzictwo.

Bibliografia

Basson W.P., *Vergil's Camilla: a paradoxical character*, „Acta Classica” 1986,

vol. XXIX, s. 57–68, <http://www.jstor.org/stable/24591826> (dostęp: 04.01.2024).

Krawczuk A., *Mitologia starożytnej Italii*, Warszawa 1984.

Kubiak Z., *Mitologia Greków i Rzymian*, Warszawa 1998.

Wergiliusz, *Eneida*, przeł. Z. Kubiak, Warszawa 1987.

Viparelli V., *Camilla: a queen undefeated, even in death*, „Vergilius” 2008, vol. LIV, <http://www.jstor.org/stable/41587370> (dostęp: 04.01.2024).